

Богаченко М.В.

аспірант

Одеського національного політехнічного університету

Bohachenko Marharyta

Odesa National Polytechnic University

ОЦІНКА ЯКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЬКОГО ПАСАЖИРСЬКОГО АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ

ASSESSMENT OF QUALITY AND EFFICIENCY OF UKRAINIAN PUBLIC PASSENGER TRANSPORT

У статті охарактеризовано основні показники діяльності міського пасажирського автомобільного транспорту в Україні. Проаналізовано динаміку пасажирських перевезень за період 2008–2018 рр. у цілому за видами транспорту та в розрізі транспортних перевезень за регіонами України. Проведено аналіз таких показників діяльності міського пасажирського автомобільного транспорту України, як пасажирооборот та кількість перевезених пасажирів автомобільним транспортом за період 2002–2018 рр. та кількість поїздок в автобусах у розрахунку на одну особу наявного населення у середньому за рік за регіонами. Визначено основні проблеми міського пасажирського автомобільного транспорту, що впливають на щорічне скорочення обсягів пасажирських перевезень, та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: тариф, тарифна система, тарифна політика, пасажирські перевезення, ефективність транспортного обслуговування, транспортні моделі обслуговування населення, рівень якості транспортного обслуговування.

В статье охарактеризованы основные показатели деятельности городского пассажирского автомобильного транспорта в Украине. Проанализирована динамика пассажирских перевозок за период 2008–2018 гг. в целом по всем видам транспорта и в разрезе транспортных перевозок по регионам Украины. Проведен анализ таких показателей деятельности городского пассажирского автомобильного транспорта Украины, как пассажирооборот и количество перевезенных пассажиров автомобильным транспортом за период 2002–2018 гг., количество поездок в автобусах в расчете на одного человека существующего населения в среднем за год по регионам. Определены основные проблемы городского пассажирского автомобильного транспорта, влияющие на ежегодное сокращение объемов пассажирских перевозок, и предложены пути их решения.

Ключевые слова: тариф, тарифная система, тарифная политика, пассажирские перевозки, эффективность транспортного обслуживания, транспортные модели обслуживания населения, уровень качества транспортного обслуживания.

The article describes the main indicators of the activity of Ukrainian public passenger transport due to the fact that urban transport is the main life source of the country, which provides all types of people's activities, and it contributes to the normal functioning and smooth economic development of cities and the country as a whole system. The authors' articles on this topic were examined and were concluded that the development of modern cities is accompanied by the territorial growth of the city, increasing the distance between housing and working areas, which leads to increase the numbers of using transport. And for a proper assessment of this situation, it is necessary to assess the main indicators. For that statistical data were collected for further research. The main indicators were highlighted and the analysis of which was carried out. Analyses of the dynamics of public passenger transport for the period of 2008-2018 was made in general by types of transport and in the context of transport by regions of Ukraine. There is also an analysis of the indicators of public passenger transport in Ukraine as passenger turnover and the number of passengers transported by road for the period 2002-2018 and the number of bus trips per inhabitant per capital on average per year by region. The main problem was indicated. The reasons were identified that affect on annual reduction such as people' low income people; high wear of vehicles of transportation companies; inability of transport companies to fully fund their renovation and expansion of their material and technical base; imperfect policy on refinancing transportation of privileged categories of the population; imperfect tariff policy in the field of rendering transport services, etc. As a result solutions were identified.

Key words: tariff, transport system, tariff policy, passenger transportation, efficiency of transport services, transport model of public services, quality of transport services.

Постановка проблеми. Відповідно до Національної транспортної стратегії України [1], транспортна галузь є однією з базових галузей економіки, що створює необхідні передумови для задоволення потреб користувачів транспорту у наданні транспортних послуг та розвитку бізнесу, проте сьогодні транспортна галузь у цілому задовольняє лише основні потреби населення та економіки в перевезеннях за обсягом, але не за якістю.

Для розуміння шляхів розв'язання цих питань залишається актуальним аналіз динаміки розвитку основних показників діяльності пасажирських транспортних перевезень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань ефективної організації міського пасажирського транспорту присвячено роботи вітчизняних та зарубіжних учених. Я.Р. Корнійко [2] вважає, що рівень розвитку транспортної системи держави – це одна з найважливіших ознак її технологічного процесу через те, що за умови інтеграції до європейської та світової економіки потреба у високорозвиненій транспортній системі дедалі посилюється – вона має стати базисом для ефективного входження України до світового співтовариства та зайняти в ньому місце, яке б відповідало рівню успішної держави. В.А. Грабельников [3] визначає, що міський пасажирський транспорт має значні провізні здібності, нижчу собівартість перевезень порівняно з індивідуальним транспортом і має корисний ефект від зниження скорочення завантаження площі проїжджої частини міських вулиць за умови одночасного транспортного обслуговування реальних і потенційних пасажирів. В.О. Вдовиченко [4] зауважує, що стійкий міський транспорт – це система, що забезпечує постійну високоякісну мобільність і зручність користування транспортом для всього населення в довгостроковій перспективі, водночас позитивно впливає на навколишнє середовище, а також соціальну та економічну стійкість місцевого співтовариства у цілому. В.Я. Карковська [5] розглядає транспорт як один із головних складників територіального поділу праці та засобом забезпечення територіальних взаємозв'язків, сполучну ланку між виробництвом і споживанням, а разом з іншими галузями транспортний комплекс міст є заставою ефективного розвитку всіх сфер його життєдіяльності, а також індикатором якості життя населення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз показників діяльності міського пасажирського автомобільного транспорту України.

Відповідно до поставленої мети, завданнями даного дослідження є:

1) аналіз динаміки показників міського пасажирського транспорту;

2) виявлення основних проблем, що потребують розв'язання;

3) визначення завдань, що необхідно виконати для розв'язання проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сучасних міст супроводжується територіальним зростанням міста, збільшуються відстані між житловими та робочими зонами, що призводить до збільшення використання транспорту. Це призводить до збільшення потреби у включенні більшої кількості підсистем громадського міського та приміського пасажирського транспорту. Міський транспорт є основним джерелом життєдіяльності країни, оскільки він забезпечує всі види діяльності людей, сприяє нормальному функціонуванню та плавному економічному розвитку як міста, так і країни у цілому. Міські пасажирські перевезення є однією з головних послуг для населення, що забезпечує нормальне соціальне функціонування та сталий економічний розвиток.

Усе це вимагає узгодження для досягнення повної інтеграції з метою оптимального функціонування інтегрованої транспортної системи для задоволення транспортних потреб населення. У цілому міський пасажирський транспорт повинен забезпечувати розвинену мережу послуг через інтеграцію різних засобів транспорту та транспортної політики. Інтеграція міського пасажирського транспорту повинна відбуватися на різних рівнях і складатися з певної сукупності аспектів, які створюють цілісність транспортної мережі. Саме через це країна потребує і користується послугами громадського транспорту через більшу мобільність для будь-якої верстви населення, оскільки здебільшого він забезпечує транспортні послуги особам, які не володіють власним транспортним засобом. Через це громадський транспорт вимагає ефективної і зручної організації.

Відповідно до Закону України «Про транспорт» [6], до транспорту загального користування відносять залізничний, морський, річковий, автомобільний і авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен. У табл. 1 представлено статистику перевезення пасажирів в Україні за 2008–2018 рр.

Як видно з табл. 1, автомобільний транспорт є найбільш поширеним режимом транзиту пасажирів, оскільки має досить розгалужену інфраструктуру та найбільшу мобільність серед усіх видів місцевого пасажирського транспорту. Стабільний економічний і політичний розвиток неможливий без надійної пасажирської автотранспортної мережі, тому погіршення тран-

Таблиця 1

Пасажи́рські перевезення в Україні за 2008–2018 рр., млн. осіб [6]

Вид транспорту	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
залізничний	446	426	427	430	430	425	389	390	390	165	158
автомобільний	4 369	4 013	3 719	3 605	3 449	3 341	2 915	2 260	2 025	2 019	1 907
водний	9	8	8	8	7	7	1	1	1	1	1
авіаційний	6	5	6	8	8	8	7	6	8	11	13
трамвайний	963	787	714	798	800	757	770	738	694	676	666
тролейбусний	1 580	1 283	1 204	1 346	1 346	1 306	1 092	1 081	1 039	1 058	1 016
метрополітен	959	752	761	778	774	775	726	700	698	719	727
Всього	8 331	7 274	6 838	6 973	6 812	6 620	5 900	5 176	4 854	4 647	4 487

Таблиця 2

Перевезення пасажирів автомобільним транспортом (автобусами) за регіонами, млн. [7]

	2000	2005	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Україна	2556	3837	3720	3449	3341	2915	2260	2025	2019
АР Крим	139,3	128,6	139,9	105,3	121,0
області									
Вінницька	87,3	92,3	100,2	97,2	90,9	88,4	87,8	81,4	81,0
Волинська	49,4	106,2	93,6	95,0	92,1	85,6	83,1	80,5	74,1
Дніпропетровська	179,6	341,4	347,6	313,9	316,5	264,9	163,2	101,7	116,9
Донецька	259,0	448,7	534,8	505,4	479,3	378,3	115,9	80,7	89,7
Житомирська	42,8	61,5	76,9	70,1	70,1	70,9	70,8	66,7	61,3
Закарпатська	33,1	53,1	49,9	45,2	43,1	41,0	42,8	37,3	34,1
Запорізька	142,1	123,7	83,0	81,2	71,5	75,8	66,6	63,0	65,1
Івано-Франківська	57,8	75,8	70,0	34,1	82,9	85,3	80,0	56,8	63,5
Київська	81,2	67,8	157,7	129,7	113,7	116,6	102,0	84,3	86,6
Кіровоградська	39,2	82,0	85,6	86,0	67,0	47,7	48,5	47,0	41,9
Луганська	129,3	270,1	163,0	122,0	121,7	54,6	8,3	11,7	7,9
Львівська	135,8	171,4	213,4	197,1	166,4	171,0	152,4	133,0	131,1
Миколаївська	29,2	104,0	138,0	131,6	129,6	120,8	83,2	84,8	86,6
Одеська	123,0	208,5	194,1	185,2	171,0	161,5	140,9	135,7	125,7
Полтавська	84,9	120,0	74,1	51,6	52,6	52,7	52,0	50,2	45,3
Рівненська	78,9	92,7	94,0	96,0	98,9	100,3	93,1	88,4	101,0
Сумська	46,8	37,1	85,0	67,5	68,3	66,7	64,4	61,4	63,0
Тернопільська	37,7	64,4	75,6	57,3	62,9	67,2	63,8	53,9	51,3
Харківська	102,2	157,1	146,9	137,2	129,6	128,4	124,6	111,9	114,9
Херсонська	34,6	89,0	78,7	72,4	79,0	72,9	63,9	61,7	53,3
Хмельницька	54,9	106,9	117,1	106,9	87,6	81,1	77,7	75,5	73,1
Черкаська	61,2	116,2	92,6	91,3	83,1	77,0	73,0	67,8	66,2
Чернівецька	23,0	28,1	39,1	41,4	43,1	42,5	39,3	30,2	34,0
Чернігівська	70,3	78,4	86,0	83,9	69,2	61,6	48,4	47,3	44,3
міста									
Київ	402,7	524,7	360,8	371,8	406,9	400,5	304,6	312,0	307,4
Севастополь	32,2	36,8	28,7	23,9	25,7

спортних умов завдає шкоди економіці як міст, так і країни у цілому.

Для більш деталізованого аналізу охопимо всі регіони України за винятком тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя, а також частини зони проведення антитерористичної операції. Пасажи́рські перевезення

в Україні за регіонами за період 2008–2017 рр. представлено в табл. 2.

Як видно з табл. 2, найбільша кількість перевезень спостерігається у 2005 р. – 3 836,5 млн. пасажирів зі щорічним зниженням і досягненням мінімального значення у 2017 р. – 2 019,3 млн. пасажирів. Найбільша кількість перевезених

пасажирів за період із 2000 по 2017 р. спостерігається у п'яти областях: Донецькій (у середньому 321,21 млн. пасажирів на рік), Дніпропетровській (238,41 млн.), Львівській (163,51 млн.), Одеській (160,62 млн.) та Харківській (у середньому 128,09 млн. пасажирів на рік).

Одним з основних показників, що характеризують пасажирські перевезення, є пасажирооборот, або пасажирообіг. Цей показник характеризує сумарну кількість перевезених пасажирів на певну відстань і обчислюється як добуток кількості перевезених пасажирів на відстань перевезення за кожною поїздкою. У табл. 3 представлено темпи росту пасажирообороту та кількості перевезених пасажирів автомобільним транспортом за період 2002–2018 рр.

Проаналізувавши дані табл. 3, можна визначити стійку тенденцію до скорочення обсягів перевезення пасажирів.

Для повної картини в табл. 4 представлено кількість поїздок в автобусах у розрахунку на одну особу наявного населення у середньому за рік за регіонами за період 2000–2017 рр.

Як видно з табл. 4, максимальне значення кількості поїздок в автобусах у розрахунку на одну особу наявного населення спостерігається у 2005 р. – 82 поїздки з поступовим зниженням і досягненням мінімального значення у 2016 р. – 47 поїздок. При цьому в 2017 р. спостерігається підвищення даного показника до

48 поїздок. Найвищий показник кількості поїздок в автобусах у розрахунку на одну особу наявного населення спостерігається у Миколаївській (у середньому 86 поїздок на рік), Волинській (81 поїздки), Рівненській (81 поїздки), Донецькій (72 поїздки) та Дніпропетровській (у середньому 71 поїздки на рік) областях.

Отже, проаналізувавши динаміку розвитку міського пасажирського транспорту, можна визначити, що основною проблемою є щорічне скорочення обсягів перевезення пасажирів. Це пов'язано з:

- 1) низьким рівнем доходів населення;
- 2) високою зношеністю транспортних засобів підприємств із пасажирських перевезень;
- 3) неспроможністю транспортних підприємств фінансувати повною мірою оновлення та розширення своєї матеріально-технічної бази;
- 4) недосконалою політикою щодо рефінансування перевезень пільгових категорій населення;
- 5) недосконалою тарифною політикою у сфері надання транспортних послуг тощо.

Усі ці питання можна поступово вирішити за рахунок упровадження оновлених державних механізмів регулювання транспортної галузі, перегляду існуючої тарифної системи, впровадження системи фінансування пільгових категорій перевезення та інвестування у транспортну галузь, що дасть змогу проводити постійне оновлення та розширення

Таблиця 3

Пасажирооборот та кількість перевезених пасажирів автомобільним транспортом, 2002–2018 рр. [7]

Рік	Пасажирооборот		Кількість перевезених пасажирів	
	млн. пас. км	у % до попереднього року	млн.	у % до попереднього року
2002	36 200	117%	3 091	113%
2003	40 200	111%	3 291	106%
2004	47 500	118%	3 720	113%
2005	52 491	110%	3 840	103%
2006	54 200	103%	3 988	104%
2007	56 200	104%	4 174	105%
2008	61 434	109%	4 369	105%
2009	55 296	90%	4 013	92%
2010	52 048	94%	3 719	93%
2011	51 396	99%	3 605	97%
2012	50 320	98%	3 449	96%
2013	49 028	97%	3 341	97%
2014	42 632	87%	2 915	87%
2015	34 585	81%	2 260	78%
2016	34 555	99%	2 025	90%
2017	35 509	100%	2 019	100%
2018	31 775	92%	1 907	94%

Таблиця 4

**Кількість поїздок в автобусах у розрахунку на одну особу наявного населення
у середньому за рік за регіонами, поїздок [7]**

	2000	2005	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Україна	53	82	81	76	74	68	53	47	48
АР Крим	66	65	71	54	62
області									
Вінницька	49	54	61	60	56	55	55	51	51
Волинська	45	102	90	91	88	82	80	77	71
Дніпропетровська	49	99	104	95	96	81	50	31	36
Донецька	53	97	120	115	110	88	27	19	21
Житомирська	31	46	60	55	56	56	57	54	50
Закарпатська	25	43	40	36	34	33	34	30	27
Запорізька	71	67	46	45	40	43	32	36	38
Івано-Франківська	39	55	51	61	60	62	52	41	46
Київська	45	38	92	75	66	67	59	49	49
Кіровоградська	36	77	84	86	68	49	50	49	44
Луганська	50	112	71	54	54	25	4	5	4
Львівська	50	67	84	78	66	67	60	52	52
Миколаївська	22	85	116	112	111	104	72	74	76
Одеська	68	87	81	77	71	67	59	57	53
Полтавська	50	77	50	35	36	36	36	35	32
Рівненська	66	80	82	83	85	86	80	76	87
Сумська	36	71	73	59	60	59	58	56	58
Тернопільська	34	58	70	53	59	63	60	51	49
Харківська	35	56	53	50	47	47	46	41	43
Херсонська	29	79	72	67	74	68	60	58	51
Хмельницька	39	78	88	81	67	62	60	59	57
Черкаська	44	87	72	72	66	61	59	55	54
Чернівецька	26	31	43	46	47	47	43	33	37
Чернігівська	54	67	78	77	65	58	46	46	43
міста									
Київ	155	195	129	131	142	139	105	107	105
Севастополь	81	97	75	62	66

матеріально-технічної бази транспортних підприємств.

Висновки з даного дослідження. Отже, найбільший вплив на розвиток транспортної системи країни має економічна ситуація в країні, яскравим прикладом якої є глобальна фінансова криза 2008 р., після якої чітко спостерігається щорічне зниження обсягів перевезень пасажирів будь-яким видом транспорту. Незважаючи на високий потенціал розвитку

міських пасажирських перевезень, існує низка першочергових проблем, які потребують вирішення впродовж довготривалого періоду. Залишається відкритим питання щодо схеми рефінансування пільгових перевезень, оскільки кошти на покриття цих перевезень не надаються підприємствам органами державної або місцевої ради. Проте це фінансування може поліпшити фінансовий стан транспортних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80>
2. Корнійко Я.Р. Сучасний розвиток транспортної системи України. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2012. № 35. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/viewFile/3092/3046>
3. Грабельников В.А. Організація регулювання системи міського громадського пасажирського транспорту. *Вісник Донецької академії автомобільного транспорту*. 2013. № 4. С. 4–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vdiat_2013_4_3

4. Вдовиченко В.О. Оцінка ресурсних можливостей міського пасажирського транспорту. *Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. Транспортні системи та технології перевезень*. 2014. Вип. 8. С. 35–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpdnu_tstp_2014_8_7
5. Білинська А.Р. Проблеми стану сучасної транспортної інфраструктури міста Львова. *Економіка міста та урбаністика* : матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Київ, 23 березня 2018 р. С. 108–111. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/34.pdf>
6. Про автомобільний транспорт : Закон України № 2344-III від 05.04.2001. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 22. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2344-14>
7. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>